

Emerentīne Jirgena

**19.GS.B. – 20.GS. OFTALMOLOĢISKO
ĶIRURĢISKO PRIEKŠMETU KOLEKCIJA
PAULA STRADIŅA MEDICĪNAS VĒSTURES MUZEJĀ**

Paula Stradiņa Medicīnas Vēstures muzeja pamatā ir priekšmetu kolekcijas, kas atspoguļo medicīnas attīstību no sendienām līdz mūsu laikam. Muzejs ir ieguvis starptautisku nozīmi ar interesantām un daudzveidīgām kolekcijām un eksponātiem. Nozīmīgu vietu ieņem oftalmoloģiskie aparāti, instrumenti un palīgīdzekļi, kas atspoguļo šīs medicīnas nozares attīstību no 19. gadsimta.

Muzeja krātuvē ir 12 firmu oftalmoloģiskie ķirurģiskie priekšmeti. Lielākais priekšmetu skaits ir no Vācijas (Vindlera firma), Francijas (Luera firma) un Krievijas (Sanktpēterburgas Imperatora Kara medicīnas akadēmijas Šapligina firma). Latvijā oftalmologi savā praksē izmantojuši gan rietumos, gan arī Krievijā ražotus ķirurģiskos instrumentus. Muzeja oftalmoloģisko ķirurģisko instrumentu kolekciju papildina priekšmeti no Reimersa acu klīnikas. Tā ir pirmā acu slimnīca Latvijā, dibināta 1864. gadā par privātiem ziedojumiem. Rīgas tirgotāja, rātskunga un pilsētas Goda pilsoņa Kārļa Reimersa (1769–1836) sieva Vilhelmīne novēlējusi daļu īpašuma acu klīnikas ierīkošanai trūcīgajiem iedzīvotājiem. Ēka celta 1863. gadā pēc H. Šēla projekta. Atklājot slimnīcu 1864. gada 2. janvārī, to nosauca Reimersa vārdā. Kā privāta iestāde tā Rīgas Praktizējošo ārstu biedrības uzraudzībā no 1864. līdz 1936. gadam darbojās ēkā, kas atradās tagadējā Raiņa bulvārī 7. Par slimnīcas pirmo direktoru Rīgas Praktizējošo ārstu biedrība ievēlēja Kārli Valdhaueru (1821–1899). Slimnīcā bija 60 vietu un ambulance. No 1864. gada līdz 1880. gadam slimnīcā stacionāri ārstējās 7000, bet ambulatoriski – 37000 slimnieku; izdarītas apmēram 4000 operācijas. K. Valdhauers nodarbojās ne tikai ar ārstēšanu, bet arī ar zinātnisko darbu un jauno ārstu sagatavošanu. Viņa darbības laikā strādāja 7 jauni ārsti: V. Linders (1864), T. Larsens (1864–1866),

Ēka Rīgā, Raiņa bulvārī 7, kur no 1864. līdz 1936. gadam atradās
Reimersa acu klīnika

Raiņa bulvāris 7, Rīga, the location of the Reimerss eye clinic from
1864 to 1936.

Dž. Stafenhāgens (1867–1869), G. Klāzens (1869–1870), K. Gilberts (1871–1876), T. Hermans (1875–?), A. Gelts un H. Kranhalss (1878–1880). K. Valdhauers regulāri publicēja Rīgas Praktizējošo ārstu biedrības medicīniskos izdevumos pārskatus par slimnīcas ārstniecisko darbību. Dž. Stafenhāgens un H. Kranhalss aizstāvēja disertācijas “*Klīniskie vērojumi Reimersa acu klīnikā*” (1867. un 1879. g.). K. Valdhauers pārcēlās uz Jelgavas Diakonijas slimnīcu par acu nodaļas vadītāju. 1880. gadā Rīgas Praktizējošo ārstu biedrība par galveno ārstu Reimersa acu klīnikā ievēlēja Dž. Stafenhāģenu, kurš šajā amatā bija 36 gadus (līdz 1916. gadam). No 1916. līdz 1921. gadam Reimersa acu klīnikas galvenais ārsts bija Alberts Razevskis. Vēlāk – no 1921. līdz 1936. gadam Reimersa acu klīniku vadīja Vilhelms Švarcs (1885–1936), kas bija studējis Tērbatā (1904–1911). No 1914. gada viņš strādāja

par acu ārstu Rīgā, bet no 1915. līdz 1921. gadam bijis Rīgas pilsētas 2. slimnīcas acu nodaļas vadītājs.

1936. gadā klīniku pārcēla uz ēku Baznīcas ielā 13. Šajā laikā (no 1936. līdz 1939. gadam) Reimersa acu klīniku vadīja Justus Rīzenkampfs (dz. 1901.). 1939. gadā J. Rīzenkampfs repatriējās uz Vāciju. No 1939. gada rudens par klīnikas vadītāju kļuva oftalmologs K. Apinis (1895–1967). Pēc 1940. gada padomju okupācijas daudzi Latvijas ārsti emigrēja uz rietumiem, arī K. Apinis. Klīnikas vadību uzņēmās E. Jansons (1880–1945), kas to vadīja gan tikai līdz 1944. gada oktobrim, kad arī viņš atstāja Rīgu. Pēc kara Latvijā tika iesūtīti speciālisti no Krievijas, jo padomju valdība uzskatīja, ka vecākās paaudzes ārsti, kas pieredzējuši Latvijas neatkarības laiku, nekļūs par uzticamiem padomju pilsoņiem. 1947. gadā Rīgā ieradās Leonīds Komarovičs (1904–1981), kas bija dzimis Nižņijnovgorodā un tur arī ieguvis oftalmologa specialitāti.

L. Komarovičs bija pēdējais Reimersa acu klīnikas galvenais ārsts. Slimnīcu viņš pieņēma 1948. gadā no profesora K. Baloža (1889–1981) un vadīja to līdz 1951. gadam, kad to likvidēja, pievienojot 5. slimnīcai. Par šīs slimnīcas galveno ārstu Rīgas pilsētas Veselības aizsardzības nodaļa 1951. gadā apstiprināja L. Komaroviču. No 1954. gada viņš bija acu nodaļas vadītājs, bet pēc tās likvidēšanas strādāja par ārstu konsultantu specpoliklīnikā.

Muzeja krātuvē glabājas L. Komaroviča personīgais acu instrumentu komplekts, ko viņš bija mantojis no vairākām savas dzimtas paaudzēm. Tajā ietilpst oftalmoloģiskais izmeklēšanas komplekts, ķirurģiskie instrumenti – dažādi naži, skarifikatori, adatas, āķi, pincetes, zondes, plakstiņturētāji, sliepnes. Ķirurģiskie instrumenti izgatavoti no dažāda materiāla: instrumentu rokturi no koka, ziloņkaula, bruņurupuča bruņām, bet paši instrumenti – no baltmetāla.

Literatūra

1. Luer Maison. – Paris, 1909.
2. *Vīksna A.* Latvijas medicīnas pieminekļi. – Rīga, 1986.
3. *Latviešu ārsti pasaulē: 1.daļa.* – Rīga, 1993.

4. *Riesenkampff J.* Witwe Reimers'sche Augenklinik Riga. – 1944.
[Rokraksts. Glabājas Paula Stradiņa Medicīnas vēstures muzejā.]
5. *Магильницкий С.Г.* Очерк истории офтальмологии. – Москва, 1962.
6. *Магильницкий С.Г.* Карл Вальдхауэр – первый рижский специалист-ученый офтальмолог (1821–1899) // Из истории медицины. – Рига, 1963. – Т.5. – С. 235–246.
7. *Магильницкий С.Г.* Знание офтальмологов – уроженцев Прибалтики в развитии отечественной и советской офтальмологии // Из истории медицины. – Рига, 1964. – Т. 6. – С. 177–181.
8. *Магильницкий С.Г.* Из истории офтальмологии в Риге в XIX столетии // Из истории медицины. – Рига, 1985. – Т. 15. – С. 75 – 84.
9. Военно-медицинская ордена Краснознаменная Академия имени С.М.Кирова. – Ленинград, 1976.
10. Каталог хирургических инструментов Шаплыгина. – С.-Петербург, 1910.
11. Каталогъ фабрикъ электро-медицинскихъ аппаратовъ и хирургическихъ инструментовъ В.А.Гиршманъ и Г.Виндлеръ. – С.-Петербургъ, 1902.
12. Очерки истории оптики и истории оптического производства в России. – С.-Петербургъ, 1899.